

Czesław Wasilkowski

Reforma prawa emerytalnego : (ustawa z dn. 28.III.1958 r. o zmianie przepisów o rentach i zaopatrzeniach) [ciąg dalszy]

Palestra 3/6(18), 55-71

1959

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

CZESŁAW WASILKOWSKI

Sędzia Tryb. Ubezpie. Społ.

Reforma prawa emerytalnego

(ustawa z dn. 28. III. 1958 r. o zmianie przepisów o rentach i zaopatrzeniach)

(ciąg dalszy)

R e n t a r o d z i n n a

Renta rodzinna ma na celu zapewnienie środków utrzymania członkom rodziny pracowników i rencistów w razie utraty żywiciela (art. 2). Szczegółowe przepisy o rencie rodzinnej zawiera rozdz. IV dekretu (art. 44—54). Ilekroć w tych przepisach używa się terminu „pracownik”, oznacza to (w zasadzie) również i „rencistę”.

Prawo do renty rodzinnej nie jest prawem samoistnym, lecz prawem pochodnym, uzależnionym od tego, czy zmarły pracownik mógł mieć lub miał prawo do renty starczej lub inwalidzkiej. W związku z tym dekret, określając konkretne przesłanki, od których uzależnione jest powstanie prawa do renty rodzinnej, stanowi w art. 44:

„Renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny po pracowniku, który zmarł: 1) wskutek wypadku w zatrudnieniu lub choroby zawodowej albo 2) wskutek innych przyczyn i w chwili śmierci posiadał warunki wymagane do uzyskania renty inwalidzkiej lub starczej albo pobierał jedną z tych rent.”

Z powyższego wynika, że wstępnym warunkiem uzyskania prawa do renty rodzinnej jest śmierć pracownika. Stwierdzenie śmierci powinno nastąpić w odpowiednim dokumencie wystawionym przez urząd stanu cywilnego (lub też w odpowiednim dokumencie zagranicznym). Jak wiadomo, w wypadkach określonych przez przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. z 1950 r. Nr 34, poz. 311) postanowienie o stwierdzeniu zgonu lub uznaniu za zmarłego wydaje sąd powszechny (sąd powiatowy). Właściwy jest wtedy, jeśli chodzi o uznanie za zmarłego, dzień

wskazany w postanowieniu sądowym jako dzień śmierci, a nie dzień wydania tego postanowienia; nie ma również decydującego znaczenia, kiedy osoba zainteresowana dowiedziała się o śmierci pracownika.¹ Na tym tle powstają poważne komplikacje życiowe przy ocenie uprawnień członków rodziny osoby uznanej za zmarłą. Do tego zagadnienia jeszcze powrócę.

Wobec takiego stanu prawnego nie jest możliwe — jak to przewidywała w art. 168 ustawa z 28.III.1933 r. o ubezpieczeniu społecznym — przyznanie renty rodzinnej po pracowniku, który od roku zaginął bez wieści, ale który nie został jeszcze uznany za zmarłego.

Należy zwrócić uwagę na to, że w art. 44 pkt 2 dekretu — jako o przesłance powstania prawa do renty rodzinnej — mowa jest m. i. o pobieraniu przez pracownika renty inwalidzkiej lub starczej. Jak wiadomo, przepisy obowiązujące przed wejściem w życie dekretu przewidywały odrębną rentę wypadkową. Otóż dekret w art. 98 ust. 2 stanowi, że w razie śmierci rencisty, który w chwili wejścia w życie dekretu pobierał wyłącznie rentę wypadkową z tytułu własnej pracy — przy rozpatrywaniu wniosku o świadczenia dla członków rodziny, złożonym po wejściu w życie dekretu, uznaje się, że rencista miał prawo do renty inwalidzkiej, jeżeli pobierał rentę wypadkową z powodu utraty co najmniej 45% zdolności do zarobkowania albo zmarł wskutek następstw wypadku w zatrudnieniu lub choroby zawodowej. Wynika z tego, że pobieranie renty wypadkowej niższej nie jest równoznaczne z pobieraniem renty inwalidzkiej. W takim wypadku, celem uzyskania renty rodzinnej, należałoby wykazać, że rencista zmarł wskutek wypadku w zatrudnieniu lub choroby zawodowej albo miał prawo do renty inwalidzkiej (starczej) wskutek innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa.

Stosunkowo szeroki jest krąg osób uprawnionych do renty rodzinnej. Do osób tych należą:

1. Dzieci, wnuki i rodzeństwo pracownika, jeżeli są stanu wolnego (art. 45 ust. 1 pkt 1). Osobom tym przysługuje prawo do renty rodzinnej w wieku do lat 16, a w razie uczęszczania do szkoły — w wieku do lat 24. Jeżeli osoby te stały się inwalidami I lub II grupy w wieku do lat 16 albo jeżeli uczęszczają do szkół w wieku do lat 24, to przysługuje im prawo do renty rodzinnej bez względu na ich wiek (oczywiście dopóty, dopóki są inwalidami I lub II grupy).

¹ Por. wyrok TUS z 16.I.1958 r. nr TR I 1545/56.

Według praktyki organów rentowych² za szkołę w rozumieniu omawianych przepisów „uważa się szkołę objętą państwową organizacją szkolnictwa bez względu na to, dla jakich grup ludności jest ona przeznaczona (młodzież, dorośli), a więc szkoły podstawowe, zawodowe, średnie i wyższe”. Należą tu „również prywatne szkoły (zakłady naukowe) prowadzone na mocy zezwolenia władz szkolnych. Seminaria duchowne nie są objęte państwową organizacją szkolnictwa (...). Uczęszczenie zatem dziecka w wieku ponad lat 16 do seminarium duchownego nie uprawnia tego dziecka do renty rodzinnej, natomiast uczęszczenie do akademii teologicznych, jako objętych państwową organizacją szkolnictwa, uprawnia do renty rodzinnej.”

Na zasadzie art. 53 dekretu renta rodzinna na dzieci, wnuków i rodzeństwo nie przysługuje w czasie korzystania przez nie ze świadczeń i funduszy publicznych w rozmiarze dostatecznym do pokrycia kosztów utrzymania i wychowania. Minister Pracy i Op. Społ. w rozporządzeniu z 12.XII.1956 r. (Dz. U. Nr 61, poz. 297), wydanym na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 53 ust. 2 dekretu (w brzmieniu obowiązującym od 1.VII.1956 r.), określił, w jakim rozmiarze świadczenia z funduszy publicznych uważa się za dostateczne do pokrycia kosztów utrzymania i wychowania dzieci, wnuków i rodzeństwa. Stosownie do tego rozporządzenia pobieranie tych świadczeń powoduje zawieszenie wypłaty renty rodzinnej.

Za dzieci uprawnione do renty rodzinnej uważa się (art. 49) dzieci własne, przysposobione, dzieci drugiego małżonka (pasierbów) oraz dzieci obce wzięte na utrzymanie i wychowanie. Dzieci obce, wnuki i rodzeństwo uważa się za członków rodziny uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym pracowniku, jeżeli (art. 50 ust. 1 i 3) spełnione zostały łącznie następujące warunki: a) nie mają one prawa do renty rodzinnej po własnych rodzicach, b) zostały wzięte na wychowanie i utrzymanie co najmniej na rok przed śmiercią pracownika, chyba że śmierć pracownika jest następstwem wypadku w zatrudnieniu lub choroby zawodowej, c) rodzice ich nie żyją albo nie mogą im zapewnić utrzymania. Dziecko obcego nie uważa się za członka rodziny uprawnionego do renty rodzinnej po zmarłym pracowniku, jeżeli (art. 50 ust. 2) chociaż jedno z rodziców dziecka żyje i może zapewnić mu utrzymanie, chyba że zmarły pracownik był opiekunem dziecka ustanowionym przez władzę opiekuńczą.

² Por. pismo okólne Min. Pracy i Op. Społ., Zarząd Rent z 3.V.1958 r. (znak Un 502-27/58).

2. Wdowa po pracowniku. Renta rodzinna dla wdowy, oprócz renty rodzinnej dla dzieci własnych, jest najczęstszym rodzajem renty rodzinnej. W związku z tym rencie tej należy poświęcić stosunkowo więcej miejsca, a to tym bardziej, że spory o tego rodzaju rentę są nader częste.

Warunkiem powstania prawa do renty rodzinnej dla wdowy w okresie obowiązywania dekretu w jego pierwotnym brzmieniu (tj. do 1.VII.1956 r. — Dz. U. z 1954 r. Nr 30, poz. 116³⁾) było to, żeby w dniu śmierci pracownika żona pozostawała na jego utrzymaniu. Orzecznictwo organów rentowych niejednokrotnie wymagało, by pracownik utrzymywał żonę z wynagrodzenia za pracę lub z renty. Taką wykładnię zdecydowanie odrzuciło orzecznictwo TUS stanowiąc, że okoliczność, iż zmarły pracownik czerpał środki utrzymania nie tylko z wynagrodzenia za pracę lub z renty starczej albo inwalidzkiej, nie ma wpływu na prawo do renty rodzinnej wdowy, jeżeli czyni ona zadość warunkom określonym w art. 44 i 45 dekretu.⁴

W kwestii pozostawania żony na utrzymaniu męża orzecznictwo TUS stanęło na stanowisku, że tylko dochody uzasadniające uznanie ich za podstawę do samodzielnego utrzymania wyłączają uprawnienie żony (wdowy) do renty rodzinnej⁵. Orzecznictwo to, jak się okazało, uwzględniło linię rozwojową dekretu w tej materii, gdyż dekret w brzmieniu obecnie obowiązującym nie uzależnia już uprawnienia żony do renty rodzinnej od warunku uprzedniego pozostawania na utrzymaniu męża-pracownika. Wspomniane orzecznictwo uznało również, że wykonywanie przez małżonka na zarządzenie władz okupacyjnych pracy przymusowej w Niemczech w czasie wojny rozpoczętej 1.IX.1939 r. nie oznacza jej gospodarczego usamodzielnienia się i uzyskania własnych środków utrzymania.⁶ Orzecznictwo sądowe stąpiło również zbyt rygorystyczne wymagania art. 45 dekretu w jego pierwotnym brzmieniu (pozostawanie „na utrzymaniu pracownika w dniu jego śmierci”). Wypowiedziano mia-

³ Przedstawienie w skrócie faz rozwojowych renty rodzinnej dla wdowy ma praktyczne znaczenie z tego względu, że o powstaniu prawa do tej renty decyduje spełnienie się w danym czasie warunków jej powstania.

⁴ Por. np. wyrok TUS z 6.IV.1956 r. (OSP zesz. 2 z 1957 r., teza 26).

⁵ Por. np. wyrok TUS z 16.XII.1955 r. nr TR — I 294/55 oraz podobny wyrok TUS z 13.III.1956 r. nr TR — I 831/55 (OSP zesz. 1 z 1957 r., teza 20), w którym uznano, że posiadanie przez wdowę gospodarstwa rolnego tylko wtedy wyłącza uprawnienie żony do renty rodzinnej, gdy przynosi ono dochód zapewniający samodzielne jej utrzymanie.

⁶ Por. wyrok TUS z 14.IV.1956 r. nr TR—I 795/55.

nowicie zasadę, że podjęcie pracy przez małżonkę pracownika na stosunkowo krótki czas przed jego śmiercią, podyktowane obowiązkiem niesienia pomocy materialnej choremu mężowi, nie pozbawia jej uprawnienia do renty rodzinnej, zwłaszcza w razie stwierdzenia, że małżonkowie poza wynagrodzeniem za pracę nie mieli innych źródeł dochodu.⁷

W przeciwieństwie do dekretu w pierwotnym jego brzmieniu, który nie określał, w jakich przypadkach uważa się żonę (i innych członków rodziny) za pozostających na utrzymaniu pracownika, dekret w brzmieniu obowiązującym od 1.VII.1956 r. (do 1.VII.1958 r.) wyraźnie określał, kiedy należy uważać, że żona (i inni członkowie rodziny) pozostają na utrzymaniu pracownika. Kwestię tę uregulowało mianowicie wydane na podstawie upoważnienia zawartego w art. 45 ust. 4 dekretu rozporządzenie Rady Ministrów z 5.I.1957 r. (Dz. U. Nr 11, poz. 47), które weszło w życie z mocą obowiązującą od 1.VII.1956 r. To samo rozporządzenie uregulowało również kwestię wysokości dochodu powodującego zawieszenie prawa wdowy do renty rodzinnej.

Jak już wspomniano, dekret w brzmieniu obecnie obowiązującym (od 1.VII.1958 r.) nie uzależnia prawa do renty rodzinnej wdowy od warunku uprzedniego pozostawania jej na utrzymaniu męża-pracownika (art. 45, ust. 1 pkt 2). Pamiętać jednakże należy, że prawo do renty rodzinnej wdowy, jak również innych członków rodziny, ulega zawieszeniu na czas wykonywania przez nich zatrudnienia lub posiadania dochodu z innych źródeł (art. 45 ust. 4). Zagadnienie to zostało już bliżej omówione w części I niniejszego artykułu.

Nie wszystkie wdowy po pracownikach mają prawo do renty rodzinnej. Uprawnienie ich uzależnione jest od spełnienia dodatkowych warunków. Mianowicie (art. 45 ust. 1 pkt 2) renta ta może przysługiwać wdowie (art. 45 ust. 1 pkt 2): a) z tytułu wieku, b) z tytułu inwalidztwa lub też c) z tytułu wychowywania dzieci, wnuków lub rodzeństwa zmarłego pracownika.

Z tytułu wieku renta rodzinna przysługuje wdowie, jeżeli osiągnęła ona 55 lat. W przypadku gdy małżonka w chwili śmierci męża nie ma jeszcze 55 lat, nabycie prawa do renty rodzinnej uzależnione jest od tego, by osiągnięcie przez nią wspomnianego wieku nastąpiło w ciągu 5 lat od śmierci męża albo przed ustaniem uprawnień do renty rodzinnej z tytułu wychowywania dziecka, wnuka lub rodzeństwa zmarłego pracownika.

⁷ Por: wyrok TUS z 8.III.1958 r. nr TR—III 56/57.

Z tytułu inwalidztwa renta rodzinna przysługuje wdowie, jeżeli stała się ona inwalidą (co najmniej III grupy) przed śmiercią pracownika lub w ciągu 5 lat po jego śmierci⁸ albo przed ustaniem uprawnień do renty rodzinnej z tytułu wychowywania dziecka, wnuka lub rodzeństwa zmarłego pracownika. Wdowę, która w dniu śmierci żywiciela była w ciąży, uważa się za niezdolną do wykonywania zatrudnienia przez okres ciąży i 10 tygodni po porodzie (art. 45 ust. 3).

Z tytułu wychowywania przysługuje wdowie prawo do renty rodzinnej, jeżeli wychowuje ona przynajmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa zmarłego pracownika, uprawnione do renty rodzinnej, w wieku do lat 8. Kiedy zaś dziecko (wnuk lub rodzeństwo zmarłego pracownika) jest uprawnione do renty rodzinnej, była już o tym mowa wyżej. Podkreślić należy, że renta rodzinna z tytułu wychowywania przysługuje tylko dopóty, dopóki dziecko (wnuk, rodzeństwo) nie ukończy 8 lat.⁹ Po ukończeniu przez dziecko (wnuka, rodzeństwo) 8 lat, wdowa

⁸ Na tle wymagania, by inwalidztwo wdowy powstało w ciągu 5 lat od śmierci męża, zachodzą niekiedy szczególne sytuacje faktyczne. Chodzi tu w szczególności o wdowy, którym przyznano zaopatrzenie na podstawie ustawy z 11.XII.1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. z 1934 r. Nr 20, poz. 160) i które następnie zaopatrzenie to utraciły przed 1.VII.1954 r. (data wejścia w życie dekretu z 25.VI.1954 r.). na podstawie przepisu art. 5 ustawy z 1.VII.1949 r. (Dz. U. Nr 42, poz. 304), zmieniającego ustawę z 11.XII.1923 r., z tego powodu, że nie osiągnęły 55 lat życia, były zdolne do zarobkowania i nie wychowywały już sierot uprawnionych do rent sierocych. Po wystąpieniu przez takie wdowy z wnioskiem o rentę rodzinną po 1.VII.1954 r., do wniosków tych miał zastosowanie art. 83 dekretu w brzmieniu obowiązującym od 1.VII.1956 r. (poprzednio art. 82 ust. 2, obecnie art. 95 ust. 2), który nakazywał stosowanie art. 45 ust. 1. Stawiał więc wymagania, by wdowa stała się inwalidą lub też osiągnęła 55 lat w ciągu 5 lat od śmierci męża, co częstokroć nie mogło być spełnione. W orzecznictwie okręgowych sądów ubezpieczeń społecznych można się spotkać w takich wypadkach z poglądem, że do wspomnianego wyżej okresu 5 lat od śmierci męża nie należy wliczać okresu pobierania przez wdowę zaopatrzenia wdowiego (analogia do art. 38 ust. 3). Wobec nie budzącej wątpliwości treści art. 83 ust. 2 dekretu (w brzmieniu obowiązującym do 1.VII.1958 r.) stosowanie tego rodzaju wykładni nie znajduje oparcia w przepisach dekretu. Wyjaśnił to już niejednokrotnie TUS (por. wyrok z 18.II.1958 r. nr TR-III 237/58 i z 25.III.1959 r. nr TR-III 757/58). Podobna sytuacja zachodzi na podstawie art. 4 ustawy z 1.III.1949 r. o zmianie niektórych przepisów o ubezpieczeniach społecznych (Dz. U. Nr 18, poz. 109). W tego rodzaju wypadkach pozostaje jedynie droga do ubiegania się o przyznanie renty w drodze wyjątku przez Ministra Pr. i Op. Społ. w trybie art. 109 dekretu.

⁹ Por. wyrok TUS z 6.VI.1956 r. nr TR II 1093/56 (OSP zesz. 1 z 1958 r., teza 13). Wyrok ten został wprawdzie wydany na tle przepisów dekretu w jego pierwotnym brzmieniu, ale powinien on być stosowany również i obecnie.

po zmarłym pracowniku — stosownie do tego, co zostało zaznaczone wyżej — może mieć nadal prawo do renty rodzinnej, jeżeli tymczasem osiągnęła 55 lat lub stała się inwalidą. Błędny jest natomiast pogląd spotykany nieraz w sporach o rentę rodzinną, że raz nabyte prawo do renty rodzinnej z tytułu wychowywania dziecka trwa bez względu na wiek tego dziecka. Na zasadzie bowiem art. 18 pkt 1 dekretu ustaje prawo do świadczeń, gdy odpadnie którykolwiek z warunków wymaganych do renty (inwalidztwo, wychowywanie dzieci do określonego wieku).

Na podstawie art. 48 dekretu „z tytułu wychowywania dzieci, wnuków lub rodzeństwa może być zaliczona tylko jedna osoba jako uprawniona do renty rodzinnej”.

Wdowa (wdowiec) po zmarłym pracowniku traci prawo do renty rodzinnej w razie wstąpienia w ponowny związek małżeński (art. 47).¹⁰

3. Wdowiec po pracownicy i rodzice¹¹ zmarłego pracownika (pracownicy). Warunki powstania prawa do renty rodzinnej dla tych osób (art. 45 ust. 1 pkt 2 i ust. 2) są takie same jak dla wdowy, z tą jednak różnicą, że wiekiem uprawniającym do pobierania tej renty dla mężczyzny jest wiek 65 lat oraz że uprawnienia tych osób uzależnione są od pozostawania na utrzymaniu zmarłego pracownika. O tym, w jakich warunkach uważa się wspomniane osoby za pozostające na utrzymaniu pracownika, stanowi wspomniane już rozporządzenie Rady Ministrów z 5.I.1957 r.

Celem wyeliminowania wypadków, w których związki małżeńskie mogą być zawierane jedynie po to, by uzyskać rentę rodzinną po zmar-

¹⁰ Przy rozstrzygnięciu sporów w tej materii wyłoniło się zagadnienie, czy przepis art. 47 stosuje się do wypadków, w których z mocy przepisów obowiązujących przed 1.VII.1954 r. nastąpiło zawieszenie pobierania renty wdowiej z powodu zawarcia przez nią ponownego związku małżeńskiego, jeżeli następnie związek ten został rozwiązany, a wniosek o świadczenia emerytalne został zgłoszony po 1.VII.1954 r. W kwestii tej zapadły sprzeczne wyroki TUS. Wcześniejszy z nich z 16.I.1958 r. (nr TR I 1449/56 — PUS nr 8 z 1958 r.) zajmuje stanowisko, że art. 47 w takich wypadkach nie stosuje się. Wręcz przeciwny pogląd wyrażony został w późniejszym wyroku Trybunału z 18.II.1958 r. (nr TR II 1292/56). Wyrok ten oraz glosa do niego zostały ogłoszone w „Przeglądzie Ubezpieczeń Społecznych i Zagadnień Socjalnych” (PUSiZS nr 1 z 1959 r.). Przekonywające wydają się argumenty przytoczone w tym wyroku i glosie, że w takich wypadkach ma zastosowanie art. 47 dekretu. W konsekwencji więc b. wdowa nie odzyska renty rodzinnej (wdowiej) pomimo rozwiązania jej ponownego związku małżeńskiego, gdyż utraciła uprawnienia wskutek zawarcia ponownego związku małżeńskiego.

¹¹ Rodzice mają prawo do renty rodzinnej tylko wówczas, gdy pracownik lub rencista zmarł po 30.VI.1954 r.

łym pracowniku, art. 46 ust. 2 dekretu stanowi, że osobę, która zawarła związek małżeński z rencistą, uważa się za członka rodziny uprawnionego do renty rodzinnej, jeżeli z małżeństwa tego urodziło się dziecko lub małżeństwo trwało co najmniej 3 lata albo śmierć rencisty nastąpiła wskutek wypadku w zatrudnieniu, a ponadto spełnione są inne jeszcze warunki wymagane do uzyskania tej renty. Jak wyjaśnił TUS w wyroku z 26.I.1956 r. (nr TR I 135/55), dla oceny, czy małżeństwo zostało zawarte z rencistą, rozstrzygająca jest data wydania decyzji przyznającej rentę.

Istnieje specjalny przepis (art. 46 ust. 1) normujący sytuację, kiedy należy uważać za członka rodziny, uprawnionego do renty rodzinnej po zmarłym pracowniku, małżonka rozwiedzionego lub w chwili śmierci pracownika nie pozostającego we wspólności małżeńskiej.¹² Taki małżonek może mieć prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia innych warunków wymaganych do uzyskania renty miał ustalone prawo do alimentów ze strony zmarłego małżonka.

¹² Ostatnia nowela z 28.III.1958 r. do dekretu wprowadziła w art. 46 ust. 1 dwie zmiany:

- a) ustanowiła dodatkowy warunek uzyskania prawa do renty rodzinnej dla małżonka nie tylko rozwiedzionego, ale także dla małżonka „w chwili śmierci pracownika (rencisty) nie pozostającego z nim we wspólności małżeńskiej”;
- b) wspomniany dodatkowy warunek polegający na tym, że małżonek ubiegający się o rentę rodzinną po mężu (żonie), oprócz spełnienia normalnych warunków, powinien mieć jeszcze prawo do alimentów ze strony zmarłego małżonka — został zastrzyżony przez nowelę o tyle, że prawo to powinno być już „ustalone”.

Zmiany te budzą wątpliwości. Nowela bowiem operuje nie określonym bliżej pojęciem „pozostawania we wspólności małżeńskiej”. Być może, że chodzi tu o obowiązek „wspólnego pożycia” małżonków przewidziany w art. 14 dekretu rodzinnego z 27.VI.1950 r. Jak wiadomo, pojęcie to jest bardzo obszerne i nieraz trudne do ustalenia, skoro wspólne zamieszkiwanie małżonków — zależnie od okoliczności — może jeszcze nie świadczyć o wspólnym pożyciu i na odwrót: oddzielne zamieszkiwanie małżonków nie zawsze jeszcze świadczy o zerwaniu wspólności pożycia (por. Komentarz do kodeksu rodzinnego — praca zbiorowa pod redakcją M. Grudzińskiego i J. Ignatowicza, uwaga 3 do art. 14). Najłatwiejsze więc kryterium wspólnego pożycia: wspólne zamieszkiwanie — może nieraz zawieść. Czy można wobec tego organ rentowy czy też prezydium właściwej rady narodowej uważać za kompetentne do stwierdzenia wspólności małżeńskiej lub jej braku?

Żądanie, by małżonek miał w chwili śmierci drugiego małżonka ustalone prawo do alimentów ze strony zmarłego małżonka, budzi zastrzeżenia m. i. z tego względu, że powoduje potrzebę orzekania przez sąd cywilny o winie małżonka (art. 31 § 1 i art. 34 prawa rodzinnego), jakkolwiek ze względów społecznych może być nieraz niepożądane wydanie orzeczenia o winie, a to stosownie do art. 31 § 2 tego kodeksu.

Jak już wspomniano, przy ocenie uprawnień do renty rodzinnej po pracowniku uznanym za zmarłego mogą zachodzić niejednokrotnie poważne komplikacje życiowe. Chodzi o to, że zazwyczaj fakt zaginięcia pracownika oddziela znaczny, wynoszący nieraz całe lata okres licząc od daty, która w postanowieniu sądowym została wskazana jako dzień śmierci pracownika zaginionego.¹³ Według zaś przepisów o rencie starczej (art. 28 ust. 2) zaprzestania pracy i osiągnięcia wieku starczego nie powinien oddzielać dłuższy przeciąg czasu niż 5 lat; przy rencie inwalidzkiej (art. 34) inwalidztwo powinno powstać nie później niż w ciągu 2 lat od ustania zatrudnienia.

Z reguły nie można ustalić losów osoby zaginionej od czasu jej zaginięcia (kiedy stała się ona inwalidą itp.). Dekret z 25.VI.1954 r. nie zawiera w tej materii żadnych przepisów szczególnych pomimo 3-krotnej nowelizacji. W związku z tym nie ma dostatecznej podstawy prawnej, by w wypadku, gdy chodzi o rentę rodzinną po zaginionym pracowniku, stosować inne zasady niż w innych wypadkach. Rezultatem zaś zastosowania art. 28 ust. 2 lub art. 34 dekretu jest częstokroć odmowa przyznania renty rodzinnej z powodu ustania zatrudnienia w czasie dłuższym niż 5 lat przed osiągnięciem wieku starczego lub też z powodu powstania inwalidztwa (śmierci osoby zaginionej) po upływie 2 lat od ustania zatrudnienia.

W pewnych wypadkach, gdy np. wiadomo, że zaginiony został osadzony w hitlerowskim obozie koncentracyjnym, można by przyjąć, że inwalidztwo jego powstało niebawem po osadzeniu go w obozie. W jednym z wyroków wydanym na tym tle¹⁴ TUS zajął stanowisko, że 5-letni okres wskazany w art. 28 ust. 2, w ciągu którego po ustaniu zatrudnienia pracownik powinien osiągnąć wiek starczy, by uzyskać prawo do renty starczej, nie obejmuje czasu trwania okoliczności czyniących śmierć danej osoby prawdopodobną i stanowiących podstawę uznania jej za zmarłą. Wykładnia ta nie została przyjęta powszechnie w orzecznictwie TUS, które w wypadkach zasługujących na uwzględnienie (jeżeli jednak przy zastosowaniu przepisów art. 28 i 34 w związku z art. 44 dekretu nie można przyznać renty rodzinnej) zwraca uwagę na możliwość uzyskania renty w drodze wyjątku przez Ministra Pracy i Op. Społ.

Celem zapobieżenia tego rodzaju drastycznym sytuacjom Ministerstwo Pracy i Op. Społ. w piśmie okólnym wymienionym w przypisku 2 za-

¹³ Co do osób zaginionych w związku z wojną rozpoczętą 1.IX.1939 r. (np. żołnierze zmobilizowani w 1939 r.) — zgodnie z przepisami — przyjmuje się w razie zaginięcia za dzień śmierci 9.V.1946, czyli nieraz ok. 7 lat od zaginięcia.

¹⁴ Por. wyrok z 12.XII.1956 r. nr TR-II 1151/56 (OSP z. 7—8 z 1958 r., teza 172).

rządziło, co następuje: „Przy ocenie uprawnień do renty rodzinnej po osobach uznanych za zmarłe należy stosować następujące zasady: 1) uprawnienia pracownika do renty należy oceniać wg stanu faktycznego istniejącego w dniu rozstania się pracownika z rodziną (mobilizacja, aresztowanie itp.), 2) pozostałe wymogi dla członków rodziny (wiek, inwalidztwo, wychowywanie dzieci do lat 8) należy oceniać w odniesieniu do daty śmierci ustalonej w orzeczeniu sądowym.”

Jak wynika z powyższego przedstawienia stanu rzeczy, po zmarłym pracowniku może być uprawnionych do pobierania renty rodzinnej kilku członków rodziny, np. wdowa i kilkoro małoletnich dzieci. W tego rodzaju wypadkach nie przysługuje każdemu z uprawnionych członków rodziny odrębna renta rodzinna. Przeciwnie, wszystkim członkom rodziny przysługuje tylko jedna łączna renta rodzinna (art. 51 ust. 1). Liczba uprawnionych członków rodziny ma wpływ jedynie na wysokość renty rodzinnej. Mianowicie rentę rodzinną podwyższa się o 65 zł, jeżeli do renty rodzinnej uprawnionych jest 2 członków rodziny, a o 145 zł, jeżeli do renty uprawnionych jest 3 lub więcej członków rodziny (art. 52 ust. 3). Wynika stąd, że liczba członków rodziny ma wpływ na wysokość renty tylko wtedy, gdy liczba ta waha się od jednego do trzech członków.

W razie wstrzymania lub zawieszenia wypłaty jednemu z członków rodziny pozostałym członkom wypłaca się rentę w wysokości odpowiadającej ich liczbie (art. 54). W pewnych wypadkach renta rodzinna może być podzielona na równe części między członków rodziny uprawnionych do renty. Materię tę bliżej reguluje rozporządzenie Ministra Pracy i Op. Społ. z 24.XI.1956 r. w sprawie podziału renty rodzinnej między uprawnionych członków rodziny (Dz. U. Nr 59, poz. 282).

Wysokość renty rodzinnej wynosi miesięcznie (art. 52 ust. 1): od podstawy wymiaru renty do 1200 zł — 45%, od nadwyżki ponad 1200—2000 zł — 20% i od nadwyżki ponad 2000 zł — 15%. Jeżeli pracownik zmarł wskutek wypadku w zatrudnieniu lub choroby zawodowej, wysokość renty rodzinnej wyżej wskazanej podwyższa się o 10% podstawy wymiaru renty (art. 52 ust. 2). Przykład: Pracownik pobierający w ciągu ostatnich 12 miesięcy po 3000 zł miesięcznie zmarł wskutek wypadku w zatrudnieniu, pozostawiając żonę z dwojgiem dzieci do lat 8; otrzyma ona rentę rodzinną w wysokości 1295 zł (540 + 160 + 150 + 300 + 145).

Specjalne przepisy regulują wypadki, kiedy członek rodziny uprawniony do renty został zaliczony do I grupy inwalidów (art. 52 ust. 4) oraz kiedy chodzi o sieroty zupełne.

Dekret (art. 52 ust. 6) ustanawia minimum renty rodzinnej. Renta ta wraz z dodatkami (niektóre z nich się wyłącza) nie może wynosić mniej niż 360 zł miesięcznie.

Jak z tego widać, najważniejsze zmiany, jakie wprowadziła ustawa z 28.III.1958 r., polegają na podwyższeniu renty rodzinnej, zwłaszcza przy niższych zarobkach pracowniczych (z 30% podstawy wymiaru renty do 1200 zł — na 45% podstawy wymiaru), oraz na ustaleniu minimalnej wysokości renty rodzinnej.

D o d a t k i d o r e n t y

Dekret (rozdz. V, art. 55—60) wprowadził kilka dodatków do rent. Wymagają one bliższego omówienia.

1. Rencista pobierający rentę starczą lub inwalidzką ma prawo do dodatków do renty dla a) dzieci, wnuków i rodzeństwa, które spełniają warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej, oraz b) dla żony nie pracującej i pozostającej na utrzymaniu rencisty¹⁵; ten ostatni dodatek został wprowadzony przez Sejm¹⁶ podczas obrad nad projektem omawianej ustawy z 20.III.1958 r. (art. 55 ust. 7).

Małżonek pobierający rentę rodzinną ma prawo do dodatków do renty rodzinnej dla dzieci, wnuków i rodzeństwa, które są uprawnione do renty rodzinnej. Prawo to przysługuje również opiekunowi swych dzieci (art 55 ust. 2).

Bliższe przepisy o tych dodatkach zawarte są w ust. 3 i 4 art. 55.

2. Dodatek z tytułu pracy fizycznej w brackich zakładach pracy. Szczegółowe uregulowanie tego dodatku zawarte jest w art. 56 dekretu i przepisach wykonawczych do tego artykułu.

¹⁵ Jest to ujęcie skrócone. W ujęciu art. 55 ust. 1 pkt 2 zaznaczono, że dodatek przysługuje żonie, „która spełnia warunki określone w przepisach o zasiłkach rodzinnych.” Na zasadzie § 1 rozp. Ministra Pracy i Op. Społ. z 23.II.1949 r. (Dz. U. Nr 18, poz. 124) zasiłek ten wynosi miesięcznie: a) 37,50 zł, jeżeli pracownik pobiera zasiłek rodzinny chociażby na jedno dziecko, b) 30 zł, jeżeli zasiłek rodzinny na dzieci nie przysługuje. Według przepisów o zasiłkach rodzinnych zasiłek przysługuje żonie (z którą zawarty został związek małżeński w formie prawem przepisanej), która nie pracuje zarobkowo, nie pobiera renty, pozostaje na wyłącznym utrzymaniu męża, a nadto spełnia jeden z następujących warunków: a) ukończyła 50 lat, b) jest niezdolna do zarobkowania, c) wychowuje choćby jedno dziecko uprawnione do zasiłku rodzinnego albo jest w 9 miesiącu ciąży.

¹⁶ Por. Biuletyn wydziału prasowego Sejmu z 22.III.1958 r., nr 45/171, zawierający informacje o pracy komisji Pracy i Spraw Socjalnych (str. 12 i nast.).

3. Dodatek za nieprzerwany okres zatrudnienia po Wyzwoleniu. Wypadki, kiedy istnieje nieprzerwany okres zatrudnienia, określone są w art. 11 dekretu. Dodatek ten (art. 57 ust. 1) przysługuje do renty inwalidzkiej przyznanej w razie inwalidztwa powstałego z innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa. Wynosi on przy nieprzerwanym okresie zatrudnienia powyżej 15 lat do 20 lat — 15% renty dla pracowników I kategorii zatrudnienia, 10% — dla pracowników II kategorii zatrudnienia. Przy nieprzerwanym okresie zatrudnienia powyżej lat 20 wynosi 20% dla pracowników I kategorii zatrudnienia i 15% renty dla pracowników II kategorii zatrudnienia. Dodatek ten nie przysługuje, jeżeli pracownikowi przysługuje dodatek z tytułu zatrudnienia w brackim zakładzie pracy.

4. Dodatek dla pracowników nauki (art. 58). Dodatek ten jest miesięczny i wynosi 50% renty bez uwzględnienia dodatków dla żony, dzieci, wnuków i rodzeństwa. Według orzecznictwa TUS¹⁷ za pracowników nauki w rozumieniu art. 58 dekretu należy uznać osoby, które mają charakter pracownika nauki na zasadzie przepisów ustawy z 15.XII.1951 r. o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki (Dz. U. z 1952 r. Nr 6, poz. 38)¹⁸.

Powstanie prawa do dodatku miesięcznego do renty w wys. 50% określonego w art. 58 dekretu uzależnione jest od spełnienia przez pracownika nauki tych samych warunków, od których zależy uzyskanie przez niego prawa do renty starczej lub inwalidzkiej. Z tego względu pracownik nauki uprawniony do renty starczej lub inwalidzkiej, który w dniu zaprzestania zatrudnienia w charakterze pracownika nauki miał okres zatrudnienia wymagany do powstania prawa do jednej z tych rent, zachowuje prawo do dodatku do renty dla pracowników nauki także wtedy, gdy w ciągu ostatnich 5 lat przed osiągnięciem wieku starczego (jeśli chodzi o rentę starczą) lub w ciągu ostatnich dwóch lat przed powstaniem inwalidztwa (jeśli chodzi o rentę inwalidzką) wykonywał zatrudnienie nie dające podstawy do uważania go za pracownika nauki lub też nie był wcale zatrudniony.¹⁹

¹⁷ Por. np. wyrok TUS z 22.III.1958 r. nr TR III-1612/56.

¹⁸ Ustawa z 15.II.1951 r. została uchylona, a zamiast niej obowiązuje od 20.XII.1958 r. ustawa z 5.XI.1958 r. o szkołach wyższych (Dz. U. Nr 68, poz. 336). Przepisy tej ostatniej ustawy nie wprowadziły — moim zdaniem — w omawianej materii żadnych istotnych zmian.

¹⁹ W wyrokach swych TUS uznał, że pracownikami nauki, którym przysługuje prawo do wspomnianego dodatku, są osoby, które uzyskały tytuł naukowy pro-

5. Dodatek z powodu odznaczeń orderami lub tytułami (art. 59 ust. 1). Osobom uprawnionym do renty starczej lub inwalidzkiej, odznaczonym przez władze Polski Ludowej orderami: Budowniczego Polski Ludowej, Krzyża Grunwaldu, Virtuti Militari, Odrodzenia Polski lub Sztandaru Pracy, przysługuje miesięczny dodatek do tych rent w wysokości 25% renty bez uwzględnienia dodatków dla żony, dzieci, wnuków i rodzeństwa.

W tej samej wysokości przysługuje dodatek do renty dla osób odznaczonych tytułami: Zasłużonego Nauczyciela PRL, Zasłużonego Górnika PRL, Zasłużonego Hutnika PRL lub Zasłużonego Kolejarza PRL oraz odznaczonych orderem Virtuti Militari w okresie od 1.9.1939 do 13.2.1946 r. za zasługi w czasie wojny 1939—1945. Dodatek z tytułu odznaczenia tytułami lub orderem Virtuti Militari we wspomnianym wyżej okresie został wprowadzony dopiero z mocy omawianej ustawy z 28.3.1958 r.

Według orzecznictwa TUS²⁰, przy obliczaniu wysokości dodatku za order (lub tytuł) uwzględnia się pełną rentę, a więc rentę starczą lub inwalidzką wraz z dodatkami wymienionymi w rozdziale V dekretu (czyli przy uwzględnieniu m.i. dodatku przysługującego pracownikom nauki) — z wyjątkiem jedynie dodatków dla dzieci i rodzeństwa.

Osobom uprawnionym do renty rodzinnej, odznaczonym powyższym orderem, przysługuje dodatek miesięczny do tej renty w wysokości 10% podstawy wymiaru renty (art. 59 ust. 2). Wynika stąd, że jeżeli spośród grona osób uprawnionych do renty rodzinnej (np. żona i 2 dzieci) tylko jedna z nich została odznaczona, jej jedynie przysługuje dodatek 10%:

Z tytułu posiadania orderów przysługuje tylko jeden dodatek (art. 59 ust. 3).

6. Dodatek dla inwalidów wojennych i wojskowych. Mianowicie inwalidom takim, pobierającym na podstawie przepisów o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin rentę inwalidzką z powodu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą wojskową, jeżeli pracowali i nabyli prawo do renty starczej — przysługuje dodatek do tej renty w wysokości 5% do podstawy wymiaru renty (art. 60).

fesora zwyczajnego, nadzwyczajnego lub docenta (samodzielni pracownicy nauki) albo też adiunkta, starszego asystenta lub asystenta (pomocniczy pracownicy nauki). Natomiast stosownie do orzecznictwa TUS (por. np. wyroki z 18.XII.1956 r. nr TR III 175/56 i z 29.V.1958 r. nr TR III 253/57) osoby mające tylko tytuł zastępcy profesora nie są pracownikami nauki w tym znaczeniu.

²⁰ Por. np. wyrok TUS z 14.VIII.1957 r. nr TR II 1622/56 (PUS nr 10 z 1957 r.).

L i k w i d a c j a t z w. s t a r e g o p o r t f e l u r e n t

Omawiany dekret z 25.6.1954 r. uregulował korzystniejszą sytuację materialną pracowników, którzy otrzymują zaopatrzenie emerytalne, oraz ich rodzin, niż to miało miejsce na podstawie przepisów poprzednio obowiązujących.

Przy reformie systemu emerytalnego dokonanej tym dekretem musiano liczyć się z tym, że w chwili jego wejścia w życie liczba osób pobierających renty, pensje lub zaopatrzenia emerytalne²¹ na podstawie dotychczasowych przepisów wynosiła setki tysięcy. Na tle ówczesnych ograniczonych możliwości finansowych Państwa zdecydowano, że osoby, którym przyznano świadczenia rentowe (renty, pensje i zaopatrzenia) na podstawie dotychczasowych przepisów, czyli tzw. starzy renciści, będą je nadal pobierać według dotychczasowych niskich stawek (tylko niektórym grupom rencistów przyznano b. nieznaczny podwyżkę), nowe zaś, znacznie korzystniejsze zaopatrzenia emerytalne, pobierane będą przez tych, którym świadczenia emerytalne przyznawane będą na podstawie dekretu. Jako kryterium, czy stosuje się stare przepisy, czy też dekret, przyjęty został dzień zgłoszenia wniosku o rentę („przepisy dekretu stosuje się do wniosków o świadczenia, zgłoszonych po wejściu w życie dekretu” — art. 79 w brzmieniu pierwotnie obowiązującym). W związku z tym powstał podział na „stary portfel” rent obejmujący rencistów pobierających świadczenia na podstawie dawnych przepisów i „nowy portfel” rent obejmujący rencistów²² z dekretu.

Aż do przeprowadzenia ostatniej reformy przepisów o rentach (z mocy ustawy z 28.3.1958 r.) istniały tylko b. ograniczone możliwości uzyskania przez rencistów ze starego portfela renty na podstawie dekretu, czyli przejścia do nowego portfela. Z biegiem czasu różnica pomiędzy rentami starymi a nowymi stała się tak znaczna, że przed omawianą reformą przepisów o rentach przeciętna renta miesięczna z nowego portfela wynosiła: starcza około 594 zł, inwalidzka 435 zł, a rodzinna 437 zł, natomiast przeciętna renta ze starego portfela wynosiła miesięcz-

²¹ Wszystkie te osoby, jak również osoby pobierające zaopatrzenie emerytalne na podstawie dekretu nazywane są — zgodnie z terminologią przyjętą w dekreście co do osób korzystających z okresowych świadczeń pieniężnych z mocy dekretu — „rencistami”.

²² Określenia „emeryt” dekret obecnie już nie używa. Jest to od 1.VII.1958 r. tym bardziej uzasadnione, że dawne zaopatrzenia emerytalne zostały zastąpione przez odpowiednie świadczenia rentowe przyznane na podstawie dekretu.

nie dla pracownika 260 zł, a dla wdowy 199 zł.²³ Na tym tle szczególnie boleśnie odczuwane były w społeczeństwie różnice zaopatrzenia starych i nowych rencistów.

Kiedy potem sytuacja finansowa Państwa uległa poprawie, stanęło na porządku dziennym zagadnienie dostosowania stawek dawnych rent do nowych rent. Uzasadniając rządowy projekt omawianej ustawy z 28.3.1958 r., Minister Pracy i Opieki Społecznej podniósł m. i., że zmierza on „w kierunku likwidacji tzw. starego portfelu rent (...)”²⁴. Według danych zawartych w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy z 28.3.1958 r.²⁵ „likwidacja starego portfelu wymaga przeznaczenia dodatkowo na fundusz zaopatrzeń kwoty 725 milionów rocznie. Obejmuje ona 575 tysięcy rencistów.”

Ta liczba rencistów ze starego portfelu podyktowała konieczność wydania możliwie prostych zasad przeliczenia rent dawnych na nowe, tak aby przeliczenie mogło się odbyć możliwie szybko. Zasady te ujęte zostały w art. 87 i nast. dekretu.

Dekret stanowi, że przeniesienie rencistów ze starego do nowego portfelu następuje z urzędu. Przeniesienie to polega na przyznaniu (bez potrzeby składania przez zainteresowanych odpowiednich wniosków) osobom pobierającym na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem 1 lipca 1954 r. renty, pensje lub zaopatrzenia emerytalne²⁶ — zamiast świadczeń dotychczas pobieranych — rent określonych w dekrete. Renciści ze starego portfelu otrzymują w ten sposób normalne renty starcze lub inwalidzkie albo rodzinne przewidziane w dekrete bez konieczności badania, czy spełniają oni warunki wymagane w dekrete do przyznania im tych rent. W szczególności gdy chodzi o rencistów pobierających świadczenia z tytułu własnej pracy, otrzy-

²³ Dane co do wysokości rent zaczerpnięte zostały ze sprawozdania stenograficznego z 22 posiedzenia Sejmu w dniu 28.III.1958 r. (s. 6 i nast.).

²⁴ Por. sprawozdanie z posiedzenia Sejmu wymienione w przypisku poprzednim (23).

²⁵ Por. druk sejmowy nr 135 z 10.III.1958 r.

²⁶ Dekret (art. 87 i inne), mówiąc o osobach pobierających na podstawie dawnych przepisów renty, pensje i zaopatrzenia emerytalne, ma w szczególności na względzie: a) osoby pobierające rentę na podstawie przepisów ustawy z 28.III.1933 r. o ubezpieczeniu społecznym lub rozporządzenia z 24.XI.1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych, b) osoby pobierające pensje na podstawie ustawy o bractwach górniczych w brzmieniu ustalonym obwieszczeniem z 17.VI.1912 r., c) osoby pobierające zaopatrzenie emerytalne na podstawie ustawy z 11.XII.1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych.

mują oni: 1) rentę starczą, jeżeli przed 1.7.1958 r. ukończyli: mężczyźni 65 lat, a kobiety 60 lat; 2) rentę inwalidzką (według II kategorii zatrudnienia), jeżeli przed 1.7.1958 r. nie ukończyli wieku starszego wyżej określonego; osoby te (jeżeli nie zostały zaliczone do grupy inwalidów przez komisje lekarskie) zalicza się a) do I grupy inwalidów, jeżeli rencista pobiera rentę wraz z dodatkiem za bezradność, b) do II grupy inwalidów, jeżeli rencista nie jest zatrudniony, i c) do III grupy inwalidów, jeżeli rencista jest zatrudniony, przy czym jeżeli zatrudnienie takiego rencisty ustaje do 31.12.1958 r., zostaje on zaliczony (bez badania lekarskiego) do II grupy; 3) rentę inwalidzką z tytułu inwalidztwa powstałego wskutek wypadku w zatrudnieniu lub choroby zawodowej, jeżeli osoby te pobierają na podstawie dawnych przepisów renty wypadkowe, a niezdolność ich do zarobkowania określona została (z mocy dawnych przepisów) na co najmniej 45%; renciści ci zostają zaliczeni (bez badania lekarskiego) a) do I grupy inwalidów, jeżeli pobierają rentę wraz z dodatkiem za bezradność, b) do II grupy inwalidów, jeżeli niezdolność do zarobkowania wynosi od 80% do 100%, i c) do III grupy inwalidów, jeżeli niezdolność do zarobkowania wynosi od 45% do 79%; 4) rentę rodzinną, jeżeli osoby te pobierają na podstawie dawnych przepisów renty, pensje lub zaopatrzenia z tytułu utraty żywiciela (a więc świadczenia przewidziane dla wdów, sierot, rodziców).

W ten sposób stary portfel rent przestaje istnieć z wyjątkiem niewielkiej grupy niskoprocentowych rent wypadkowych.²⁷

Należy podkreślić, że wysokość renty z dekretu, przyznanej w związku z przeniesieniem dawnych rencistów do „nowego portfela”, nie może być niższa od kwoty rent wypłacanych 30.6.1958 r. (art. 94 ust. 1.), chyba że zachodzą okoliczności powodujące według dekretu obniżenie renty. Wynika z tego, że nie może zajść taka sytuacja, żeby dawny rencista pobierał w wyniku reformy niższą rentę niż poprzednio. Jeżeli została mu przyznana renta starcza, to nie może ona wynosić mniej niż 500 zł miesięcznie, bo taka jest minimalna renta starcza na podstawie dekretu. Ponieważ jednak do nowych rent stosuje się wszystkie zasady dekretu, a więc i postanowienia dotyczące zawieszenia wypłaty rent (o zawieszeniu była już mowa w części I artykułu), przeto rów-

²⁷ Mianowicie na zasadzie art. 91 dekretu renty wypadkowe przyznane na podstawie dawnych przepisów osobom, których niezdolność do zarobkowania została określona na mniej niż 45%, wypłaca się nadal w dotychczasowej wysokości. Co do możliwości uzyskania przez te osoby renty z dekretu — zob. dalsze reguły zawarte w art. 91.

niez rencistom przeniesionym do „nowego portfelu” może być, w wypadkach prawem określonych, zawieszona wypłata renty w całości lub w części.

Osobom, którym stosownie do zasad wyżej określonych wymierzono renty z urzędu, przysługuje prawo do zamiany tych rent na renty korzystniejsze, jeżeli zachodzą okoliczności uzasadniające przyznanie im takich rent (art. 92).

(dokończenie nastąpi)